

هدیه‌ای برای خوانندگان رشد آموزش ابتدایی

۱ کتاب در ۸ شماره

نوآوری در یادگیری با تکالیف درسی خلاق

راهنمایی برای آموزگاران، پدران و مادران

براساس نوشته‌ای از: نانسی پائولو
ترجمه‌ی: زری آقاجانی
مطالعه‌ی تطبیقی و آماده‌سازی: رشد آموزش ابتدایی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

می‌دهند. بنابراین خانم ری‌نوکس، کتابی را به‌عنوان تکلیف برای دانش‌آموزان خود تعیین می‌کند. وی انتظار دارد بچه‌ها متن آن را لاقلاً برای پدر و مادر و پنج نفر دیگر از دوستان و آشنایان خود بخوانند. دانش‌آموزان باید از شنوندگان متن خوانده شده امضا بگیرند و این به معنای آن است که آن‌ها متن را برای لاقلاً هفت نفر خوانده‌اند. این خانم معلم می‌گوید: «بچه‌ها این کار را با عشق و لذت تمام انجام می‌دهند. آن‌ها متن کتاب را برای فراش مدرسه، پدر بزرگ و مادر بزرگشان، پسرعمو و پسرخاله‌هایشان و افراد دیگر می‌خوانند و از آن‌ها امضا می‌گیرند. دانش‌آموزی که هفت امضا گرفته باشد، یک برجسب تشویقی دریافت می‌کند که مقابل نام او در تابلوی انگیزشی کلاس چسبانده می‌شود.»

خانم ری‌نوکس می‌افزاید: «این شروع کار است. آن‌ها برای هدف بزرگ‌تری تلاش می‌کنند که نتیجه‌اش در پایان سال

۱۰. تکالیف را با مدرسه و منابع ارتباطی مرتبط سازید
بسیاری از تکالیف درسی خلاق و قابل تحسین، براساس منابع در دسترس و موجود در مدرسه طراحی شده‌اند.

خانم باربارا ری‌نوکس^۱ در ناحیه‌ای تدریس می‌کند که به رغم مساحت ۸۸ هزار مایل مربعی، تنها ۲۱۰۰ دانش‌آموز دارد. این منطقه در شمالی‌ترین نقطه‌ی آلاسکا واقع شده است. مدرسه‌ی او، یعنی «پوینت لی»، با ۸۳ دانش‌آموز، از برنامه‌ی مشخصی پیروی می‌کند. همه‌ی ۱۷ دانش‌آموز سال‌های اول و دوم او اسکیمو هستند. او می‌گوید: «در این جامعه، هرکسی با دیگری ارتباط خویشاوندی دارد.»

این ویژگی‌های مهم اسکیموهاست. دانش‌آموزان اسکیمو به تکالیف شفاهی که آن‌ها را به تمرین مهارت‌های ارتباطی با خویشاوندان و دوستان قادر می‌سازد، خیلی خوب پاسخ

استثنایی برای ترغیب دانش‌آموزان خود به انجام تکالیف بهره می‌برد. او این روش را به سبک تدریس خود و فعالیت‌هایی که در کلاس انجام می‌دهد نیز پیوند می‌دهد. البته روش او شاید برای معلمانی که از بنیه قوی برخوردار نیستند و یا توانمندی ورزشکاران را ندارند، خیلی مناسب نباشد. او یک‌بار به دانش‌آموزانش قول داد اگر همه‌ی تکالیف آن روز را همان روز انجام دهند، او در کلاس روی سرش خواهد ایستاد یا در حالی که کفش اسکیت به پا کرده است، درس خواهد داد. حتی یک‌بار او گفت در صورت انجام تکالیف، برای دانش‌آموزان کلاس آواز خواهد خواند و یا با آن‌ها فوتبال بازی خواهد کرد. آن‌ها همواره تکالیفشان را انجام می‌دادند، برای این که می‌خواستند ببینند آیا او به قولی که داده است، وفا می‌کند یا خیر.

البته او همه‌ی قول‌هایش را انجام می‌داد و طوری این کارها را به درس‌های جدیدش وصل می‌کرد که شیرین‌کاری در هر جلسه، بخشی از سبک تدریس او شده بود. اگر چه کار او خیلی سخت بود و شاید هیچ معلم دیگری نتواند سرتاسر سال را با چنین شیرین‌کاری‌هایی سپری کند، ولی هیچ جلسه‌ای نبود که حتی یک دانش‌آموز تکلیفش را انجام ندهد.

۱۲. به مقدار مناسب تکلیف بدهید

بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت معتقدند: مدت‌زمانی که دانش‌آموزان پایه‌های اول تا سوم ابتدایی در هر روز باید به انجام تکالیف مدرسه‌ای بپردازند، نباید از ۲۰ دقیقه تجاوز کند. برای

تحصیلی (یا نیم‌سال) مشخص می‌شود. در واقع به دانش‌آموزانی که در این فعالیت آموزشی بتوانند برچسب‌های بیشتری کسب کنند، اجازه می‌دهم در یکی از اردوهای مدرسه که شامل استفاده از اتاق رایانه و استخر است، شرکت کنند.»

خانم **ژاکلین ام‌لاند**، آموزگاری در منطقه‌ی **آبردین**، در داکوتای جنوبی، انجام تکلیف درس هندسه را با فرستادن بچه‌ها به بوستان نزدیک خانه‌های دانش‌آموزان توأم می‌سازد. او به بچه‌ها یک شعر کودکانه می‌دهد که پر از مفاهیم هندسی و اندازه‌گیری است. در شعر، «غول، جک و لوبیای سحرآمیز» به تصویر کشیده می‌شوند و به‌طور تلویحی، از این سخن می‌رود که به دلیل بزرگی بیش از اندازه‌ی غول، امکان اندازه‌گیری‌اش با خط‌کش یا حتی متر نواری وجود ندارد. سپس از بچه‌ها خواسته می‌شود، با نگاه به درختان بلند بوستان، اندازه‌ی قد غول داستان لوبیای سحرآمیز را حدس بزنند. هم‌چنین، او از بچه‌ها می‌خواهد بدون به‌کار بردن هیچ نوع ابزار اندازه‌گیری (خط‌کش، متر و...)، طول و یا اندازه‌ی برخی از ابزارها، وسایل و اشیای موجود در بوستان را تخمین بزنند و فهرستی از تخمین‌های خود را به کلاس درس بیاورند.

این کار خانم ام‌لاند، به‌طور دقیق شبیه کاری است که در اردوی تخمین «مدرسه‌ی راهنمایی پسرانه‌ی مفید» در تهران انجام می‌شود. در این مدرسه، اردویی برگزار می‌شود که به اردوی «هن و بابام» معروف است و در آن دانش‌آموزان به همراه پدران خود در برخی از روزهای جمعه در اردویی که در محوطه‌ی مدرسه تشکیل می‌شود، شرکت می‌کنند. در یکی از این اردوها، پدران و فرزندانشان باید طول، وزن، ارتفاع و... و موارد گوناگونی را که به آن‌ها داده شده است، تخمین بزنند. در این اردو، علاوه بر هدف‌های تربیتی، از جمله تقویت حضور پدران در کنار فرزندان، نوعی فعالیت لذت‌بخش آموزشی نیز چاشنی کار می‌شود.

همان خانم معلم داکوتایی، از یک منطقه‌ی بازی برای انتقال مفاهیم اساسی علوم در بخش فیزیک استفاده می‌کند. او از دانش‌آموزانش می‌خواهد تعیین کنند، در زمینی که از مواد لغزنده‌ی گوناگونی پوشیده شده است، چه‌قدر طول می‌کشد تا سر بخورند. سپس از آن‌ها می‌خواهد این زمان را با مواد گوناگون (کف صابون، کاغذ مومی و...) و در موقعیت‌های متفاوت (زمین صاف، زمین شیب‌دار و...) امتحان کنند. در این تکلیف عملی، دانش‌آموزان باید بتوانند طول لغزندگی و زاویه‌ی لغزش را محاسبه کنند. تا از این طریق بتوانند مفهوم «ضریب اصطکاک» را بهتر یاد بگیرند.

۱۱. تکالیف را با سبک تدریس خود مطابقت دهید

اگر معلم بتوانند انجام تکالیف را برای دانش‌آموزان خود آسان کند، آن‌ها بیشتر به موفقیت نائل می‌شوند. **پائولا نیگل**، معلم زبان انگلیسی در «نوادا»، از شیوه‌ای

معلمان خوب تکالیف زیادتری می‌دهند، باعث شده است برخی از معلمان رغبت زیادی برای دادن تکالیف بیشتر به دانش‌آموزان از خود نشان دهند. هرچند در بیشتر مواقع، آموزگار پس از تمرین یک مفهوم ریاضی با دانش‌آموزان و بدون آن‌که انجام تکالیفی در خانه را به آن‌ها پیشنهاد دهد، به راحتی می‌تواند تشخیص دهد که آیا دانش‌آموزان آن مفهوم را متوجه شده‌اند یا نه.

خانم بنت که پیش از این از دیگر تجربه‌ای او سخن گفتیم، معتقد است: «تکالیف نباید خیلی سنگین و مشکل باشند. اگر تکالیف زیادی برای دانش‌آموزان تعیین کنیم، انجام آن‌ها طاقت‌فرسا می‌شود. ما به دقت دانش‌آموز احتیاج داریم، نه این‌که به هر نحو ممکن به او تکالیفی بدهیم که از سر ناچاری آن‌ها را انجام دهد و به هیچ‌عنوان در یادگیری او نقشی ایفا نکنند.»

هم‌چنین در پایه‌های پایانی ابتدایی و نیز در مدرسه‌های راهنمایی و دبیرستان که دانش‌آموزان از خدمات آموزشی چند معلم به‌طور هم‌زمان بهره می‌برند، معلمان به هماهنگی با یکدیگر نیاز دارند تا توازن در تکالیف حفظ شود. مثلاً آن‌ها باید مواظب باشند، شاگردان در یک شب چهار تکلیف از چهار درس گوناگون نداشته باشند و در مقابل یک شب را به‌طور مطلق با بی‌تکلیفی سپری کنند. این هماهنگی به نظارت و حمایت مدیر یا دیگر مسئولان مدرسه نیز احتیاج دارد.

از سوی دیگر ضروری است، معلمان از مدت زمان انجام تکالیف توسط دانش‌آموزان خود به‌طور گوناگون آگاهی یابند. این طبیعی است که در یک کلاس با دانش‌آموزان متفاوت، انجام تکلیف برای برخی‌ها بیشتر از بقیه طول بکشد. علاوه بر این، براساس ویژگی‌ها، بهتر است که برخی دانش‌آموزان وقت بیشتری را به انجام تکالیف خود اختصاص دهند. زیرا تحقیقات نشان داده‌اند: کسانی که نمرات کمی را در آزمون‌ها می‌گیرند، هنگامی که وقت بیشتری به انجام تکالیف خود اختصاص می‌دهند، نمراتشان به‌خوبی دانش‌آموزانی می‌شود که توانایی بیشتری دارند و دقت کمتری روی انجام تکالیف می‌گذارند. افزون بر همه‌ی این‌ها، اگر انجام تکلیفی زمان زیادی بگیرد، به هر حال بیانگر آن است که دانش‌آموز به راهنمایی بیشتری برای انجام موفقیت‌آمیز تکالیف خود نیاز دارد.

۱۳. عادات خوب مطالعه را تدریس و دانش‌آموزان را به کسب و توسعه‌ی این عادت‌ها ترغیب کنید

دانش‌آموزان برای انجام موفقیت‌آمیز تکالیف خود و فعالیت‌های علمی گوناگونی که به آن‌ها سپرده می‌شود، به کسب انواع مهارت‌های مطالعه نیاز دارند. متأسفانه در بیشتر دانش‌آموزان، این قبیل مهارت‌ها نهادینه نشده است. حتی در برخی از دبیرستان‌های آمریکا، به محض ورود دانش‌آموزان به دوره‌ی متوسطه، از آن‌ها ارزیابی‌هایی به‌عمل می‌آورند تا مشخص شود، آن‌ها در کدام مهارت‌ها ضعف دارند و ضروری است روی کدام مهارت‌ها کار ویژه‌ای صورت گیرد. بسیاری از این دبیرستان‌ها، نتایج ارزیابی‌های

پایه‌های چهارم تا ششم (در ایران، اول راهنمایی)، نوسان این زمان بین ۲۰ تا ۴۰ دقیقه مفید به نظر می‌رسد. برای دانش‌آموزان کلاس‌های هفتم تا نهم، به‌طور معمول زمانی بیش از ۴۰ دقیقه تا دو ساعت را مناسب می‌دانند و ۹۰ دقیقه تا دو ساعت و نیم در هر شب، مدت‌زمانی است که برای انجام تکالیف توسط دانش‌آموزان کلاس‌های دهم تا دوازدهم ضروری تشخیص داده شده است. دانش‌آموزان در پایه‌های تحصیلی گوناگون، تقریباً بسته به محل تحصیل (شهر، روستا،...)، کیفیت مدرسه و آموزش‌های دریافتی، می‌باید به میزان‌های نسبتاً نزدیکی به همین اعداد اعلام شده به انجام تکالیف بپردازند.

یک اشتباه رایج، به‌ویژه در میان معلمان تازه‌کار این است که فکر می‌کنند با دادن تکالیف بیشتر، دانش‌آموزان آن‌ها به خوبی یاد خواهند گرفت. البته اصرار والدین به ارائه‌ی تکالیف بیشتر و وجود این تفکر در میان بسیاری از پدران و مادران، مبنی بر این‌که

خود را در اختیار ادارات آموزش و پرورش منطقه‌ای و ایالت‌ها نیز قرار می‌دهند تا تأکید بر پرورش این مهارت‌ها از دوره‌ی پیش‌دبستانی مورد توجه قرار گیرد. این کار موجب می‌شود مهارت‌های مهم خیلی زود شناسایی شوند و در سراسر سال‌های دانش‌آموزی پرورش یابند.

پیش‌دبستان یا کلاس اول، برای آشنا شدن دانش‌آموزان با آوردن تمرین به خانه، کامل کردن آن و بازگرداندن به مدرسه، خیلی زود نیست. این کار باید خیلی پیش‌تر و حتی از مهد کودک (در مورد کودکانی که این مرکز آموزشی را تجربه می‌کنند)، شروع شود. می‌توان از کودکان مهد خواست کتابی را از منزل بیاورند تا در حضور بچه‌های دیگر برای آن‌ها خوانده شد. یا حتی می‌توان از آن‌ها خواست، به وسیله‌ی کارت نشانگر مشخص کنند، چه مقدار از کتاب خوانده شده است. درست است که آن‌ها هنوز خواندن را شروع نکرده‌اند و متن توسط فرد دیگری برای آن‌ها خوانده می‌شود، ولی این خود نوعی تمرین برای انجام تکالیف در سال‌های آینده است. این تکالیف به کودکان کمک می‌کنند که اهمیت یادگیری را بفهمند و به بزرگ‌ترها نشان دهند که حمایت آن‌ها برای انجام تکالیف لازم و ضروری است.

دانش‌آموزان سنین بالاتر، حتی از سال‌های میانی دوره‌ی ابتدایی، آمادگی دارند برخی مهارت‌های درس خواندن و روش‌های مطالعه را فرا بگیرند؛ روش‌هایی که اهم آن‌ها از این قرار است:

- * تنظیم برنامه‌ی زمانی منظم برای درس خواندن که با برنامه‌ی خانوادگی دانش‌آموز متناسب باشد.

- * از بین بردن عواملی که موجب حواس‌پرتی دانش‌آموز هنگام انجام تکالیف می‌شود. (در این راه، پدران و مادران نیز وظایفی برعهده دارند. مثلاً، خاموش کردن تلویزیون و قطع مکالمات تلفنی غیرضروری طی انجام تکالیف بسیار ضروری است.)
- * آماده ساختن لوازم ضروری برای انجام تکالیف پیش از شروع به انجام کار.

- * ثبت سفارش‌های انجام تکالیف در کتابچه‌ی تمرین یا تقویم برحسب تاریخ سفارش از سوی معلم (یا معلمان).
- * یادداشت‌برداری هنگام حضور در کلاس و نیز یادداشت‌برداری هنگام انجام تکالیف برای طرح در کلاس.
- * کنترل زمان‌های در دسترس و مدیریت بر آن‌ها.
- * برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی آزمون‌ها (آماده شدن برای حضور در آزمون‌های گوناگون).

به ترتیب که برنامه‌های درسی دانش‌آموزان کامل‌تر می‌شود و به پایه‌های بالاتر پا می‌گذارند، لازم است این قبیل مهارت‌ها نیز توسعه یابند و بچه‌ها آن‌ها را در دوره‌های راهنمایی و دبیرستان دوره کنند. خانم ری‌نولدز می‌گوید: «بسیاری از دانش‌آموزان وقتی پا به کلاس هفتم می‌گذارند، خیلی از این مهارت‌ها را بلد نیستند و برخی از آن‌ها هنوز نمی‌دانند که چگونه از عهده‌ی انجام تکالیف برآیند. حتی بعضی از آن‌ها نمی‌دانند که چه چیزی را باید انجام

دهند و به چه کتاب‌هایی احتیاج دارند. بنابراین من زمان زیادی را روی مهارت‌های مطالعه و شیوه‌های درس خواندن صرف می‌کنم و نتیجه‌ی خوبی نیز می‌گیرم.»

آقای کورییر که پیش از این از تجربه‌های وی سخن گفتیم، بزرگ‌ترین مشکل دانش‌آموزان پسر پایه‌های هفتم و هشتم را آشنا نبودن آن‌ها با مهارت‌های مطالعه می‌داند و معتقد است، چون آن‌ها به این مهارت مجهز نشده‌اند، به راحتی نمی‌توانند از پس آزمون‌هایی برآیند که در مدرسه برای آن‌ها پیش‌بینی می‌شود. او می‌گوید: «از پایه‌ی هفتم به بعد، تقاضاهای معلمان برای انجام تکالیف، متنوع و زیادتر می‌شود. هم‌چنین فعالیت‌های فوق برنامه که می‌توانند وقت آزاد دانش‌آموزان را به خود اختصاص دهند، توسعه می‌یابند. همه‌ی این دلایل اثبات می‌کنند که لازم است، روش‌های مطالعه، درس خواندن و آزمون دادن را به دانش‌آموزان یاد بدهیم.»

ریچارد رافالو، معلم اهل «نیوجرسی»، برای بالا بردن سرعت دانش‌آموزان و آماده کردن آن‌ها برای آزمون، آن‌ها را به جمع‌آوری تکالیف زیاد در یک زمان مشخص تشویق می‌کند. برای مثال، او چندین تکالیف را برای بازپس‌گیری در یک روز مشخص، مثلاً با سررسید ۱۲ روزه، تعیین و به آن‌ها یادآوری می‌کند که در پایان روز یاد شده، تکالیف آن‌ها را خواهد دید. به علاوه، از محتوای تکالیف انجام شده، از آن‌ها آزمون خواهد گرفت.

دانش‌آموزان به سرعت یاد می‌گیرند که تکالیف باید به تدریج انجام شوند. هم‌چنین، آن‌ها در می‌یابند که باید پاسخ‌های صحیح تمرین‌های خود را با هم‌کلاسی‌های خود واریسی کنند تا اگر پاسخی صحیح نبود، در آزمون پایانی نمره‌ای را از دست ندهند. دانش‌آموزان غالباً از عادات نظم و سازمان‌دهی‌های بزرگ‌سالان خود تقلید می‌کنند. بنابراین معلمان می‌توانند نمونه‌ای از نظم و سازمان‌دهی باشند. مثلاً وقتی معلمی زمان سررسید انجام یک پژوهش کلاسی را برای دانش‌آموزان خود مشخص می‌کند و یا می‌خواهد زمان برگزاری آزمون‌ها را به اطلاع آن‌ها برساند، می‌تواند تقویم جیبی‌اش را بیرون بیاورد، آن را باز کند و همراه با اعلام تاریخ به دانش‌آموزان، زمان‌های تعیین شده را در تقویم وارد کند. این یک توصیه‌ی غیرمستقیم، ولی سازمان‌دهی شده به دانش‌آموزان است و آن‌ها یاد می‌گیرند که از ابزارهای کنترل زمان -مانند تقویم- چگونه استفاده کنند.

زیرنویس

1. Barbara Renoux
2. Point lav
3. Jacqueline Omland
4. Aberodean
5. Paula Nagele
6. Richard Ruffalo